

раціонального міркування універсальні; моральні питання теж підлягають раціональному обґрунтуванню. Тому раціональність в широкому значенні поєднує обґрунтування як пізнавальних питань, так і їх етичного контексту.

Отже, як бачимо, думка про ціннісну нейтральність науки постає однією з найбільш дискусійних та найважливіших проблем сучасної науки і етики науки, розв'язання якої визначає та визначатиме пріоритети, перспективи та альтернативи розвитку наукового пізнання.

Оксана Чурсінова

Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕХНІКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В осмисленні різноманітних аспектів техніки помітне місце посідає прагнення визначити її етичний статус, дати моральну оцінку наслідків використання техніки, вирішити питання про справедливість розподілу благ, що надаються нею. Спостерігаючи негативні наслідки технічного і технологічного прогресу, багато небайдужих мислителів досить гостро ставлять питання про моральну виправданість витрати людських зусиль і природних ресурсів для розвитку техніки в тому або іншому напрямі. З оцінкою існуючого становища пов'язані пошуки відповіді на те, яким шляхом повинен здійснюватися розвиток техніки, щоб відповідати моральним цінностям, виробленим людством. При цьому практично всі, хто замислювався над такого роду проблемами, вимушені констатувати суперечність між належним та суцим і пропонувати ті або інші шляхи її послаблення і в подальшому розв'язання.

Проблематика етичної оцінки техніки багатопланова. По-перше, це конфлікти цінностей, що тягнуть за собою моральний вибір, а саме: втручання в механізми спадковості, трансплантація органів, несанкціонований доступ до інформації конфіденційного характеру при використанні новітніх комп'ютерних і комунікаційних технологій. По-друге, актуалізувалося питання етичного виміру інженерно-технічної діяльності, необхідність запровадження в практику імперативів інженерної етики. По-третє, наукова підтримка політичних рішень стосовно технічного розвитку виходить за межі етики відповідальності вченого або інженера і безпосередньо заторкує інституційний і соціальний рівні

відповідальності. Нарешті, по-четверте, дискусії про майбутнє техніки, про необхідність застережливої і розширеної відповідальності за наслідки технічної і технологічної діяльності також отримують своє віддзеркалення в етичній оцінці розвитку техніки.

Сама етимологія слова “відповідальність” орієнтує на комунікацію. Бути відповідальним означає тримати відповідь за свої дії, бути в змозі виправдати їх перед власною совістю і розумом, а також перед іншими людьми, включаючи і майбутні покоління. Оцінка техніки може бути інтерпретована як спроба збудувати іншу, ніж діюча, модель розподілу відповідальності при особливій увазі до багатьох аспектів попередження негативних наслідків діяльності. На перший план при цьому виходять соціальна і інституційна відповідальність. Оцінка техніки постає у вигляді особливої моделі розподілу делегування відповідальності за попередження віддалених і непередбачених наслідків технічної діяльності. Ця моделі базується на таких головних засадах.

1. Конституювання та інституалізація оцінки техніки означає делегування частини соціальної відповідальності спеціалізованому інституту.

2. Незалежна експертиза техніки долає внутрішню суперечність ролевої відповідальності і попереджуючої розширеної відповідальності. Оцінка техніки орієнтується на розширювальне трактування відповідальності, до сфери якої належить найширший спектр наслідків, включаючи довгострокові і непередбачені.

3. З позицій застережливої розширеної відповідальності оцінка техніки можна у разі потреби (нагальної необхідності) дати спеціальні рекомендації і розпорядження щодо розподілу відповідальності серед суб'єктів технічної діяльності.

4. Оцінка техніки може виступати як етична експертиза, компенсуючи тим самим дефіцит етичного обґрунтування, характерний для суто інструментальних рішень на стадії проектування.

5. Оцінка техніки як форум узгодження різних позицій надає додаткову можливість через механізм участі реалізувати індивідуальну або групову відповідальність.

Практична спроба оволодіння технічним майбутнім відкриває перспективу подолання серйозних суперечностей між нормативною етикою, соціологічною теорією систем і синергетичним підходом.